

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Ірина Садова

ОСНОВИ

ДЕФЕКТОЛОГІЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Дрогобич

2019

УДК 376(075.8)

С 14

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 17 від 20. 12. 18. р.)

Рецензенти:

Пантюк Микола Павлович, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Невмержицька Олена Василівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Садова Ірина.

**ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ
С 14 ОСВІТИ:** матеріали для практичних занять і самостійної роботи : навчальний посібник / **Ірина Садова.** – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2019. – 44 с.

Навчальний посібник написано відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Основи дефектології та інклюзивної освіти», затвердженої науково-методичною радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. У посібнику систематизовано завдання до практичних занять та самостійної роботи студентів. Рекомендується для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 «Освіта» спеціальності 013 «Початкова освіта».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. Сутність, зміст та головні завдання інклюзивної освіти.....	5
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Предмет і завдання дефектології. Діти з особливими освітніми потребами (загальна характеристика)	
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Діти з порушенням слуху.....	10
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Характеристика дітей з порушенням зору.....	13
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Діти з порушенням мовлення.....	15
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Характеристика дітей із затримкою психічного розвитку та порушенням інтелектуального розвитку...	17
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. Діти з порушенням опорно-рухового апарату.....	20
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. Організація та зміст роботи психолого-медико-педагогічної консультації (ПМПК).....	23
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9. Особливості організації інклюзивного навчання у загальноосвітній школі.....	25
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. Діяльність вчителя в умовах інклюзивної освіти.....	27
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ.....	36
ДОДАТКИ.....	42

ВСТУП

Головна мета навчальної дисципліни «Основи дефектології та інклюзивної освіти» – формування у студентів систематизованих уявлень про теоретичні, нормативно-правові та організаційно-методичні засади інклюзивної освіти в Україні; вдосконалення їхньої професійної майстерності у навчанні й вихованні дітей з особливими освітніми потребами.

У результаті вивчення навчального курсу студент має знати: предмет, мету і завдання дефектології як науки; особливості навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами; досвід зарубіжних країн із впровадження інклюзивного навчання у школі; методики оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Оволодіти уміннями: створювати індивідуальні навчальні програми для дітей з особливостями психофізичного розвитку на основі діагностики їхніх потреб; здійснювати необхідні адаптації/модифікації курикулуму й методики викладання; створювати морально-психологічний комфорт у класі на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, гуманності, милосердя, співробітництва.

Пропонований посібник написано відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Основи дефектології та інклюзивної освіти». У ньому розроблено багатоваріантні завдання творчого характеру та питання для самостійного пошуку, представлено проєктивні технології забезпечення інклюзивного процесу. Запропоновано проблемні ситуації, аналіз яких передбачає ознайомлення студентів із основними положеннями щодо організації педагогічного процесу в початковій школі в умовах інклюзивного навчання; типовими проблемами й труднощами, що виникають у процесі впровадження інклюзивної початкової освіти. До основних тем курсу наводяться систематизовані завдання для самоконтролю рівня засвоєних знань. Основні поняття з інклюзивної освіти містяться у короткому термінологічному словнику.

Навчальний посібник рекомендовано насамперед студентам і викладачам закладів вищої освіти.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема. Сутність, зміст та головні завдання інклюзивної освіти

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Концептуальні підходи до організації інклюзивної освіти в освітньому просторі.
2. Основні категорії та поняттєво-термінологічні визначення.
3. Становлення та розвиток інклюзивної освіти в країнах Європи.
4. Проблеми та перспективи впровадження інклюзивної освіти в Україні.
5. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти.

Практичні завдання

Дати визначення термінів

Інклюзивне навчання – _____
Інклюзивний навчальний заклад – _____
Розумне пристосування – _____
Сегрегація – _____
Реабілітація – _____

Тестові завдання

1. Інклюзивна освіта – це:
  - а) система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту за місцем проживання в спеціалізованому закладі освіти, або за місцем, яке вибрали для дитини її батьки;
  - б) система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, і передбачає навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку в умовах школи з обов'язковим фаховим психолого-педагогічним супроводом;
  - в) освіта, що має метою індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу в школі та співпрацю з батьками.

2. Основними принципами розвитку інклюзивної освіти в Україні є:

а) доступність, наочність, наступність, природовідповідність, індивідуалізація;

б) корекційна робота, соціальна відповідальність сім'ї, волонтерство, індивідуалізація, диференціація, соціокультурна спрямованість;

в) варіативність, корекційна спрямованість, науковість, системність, індивідуалізація, соціальна відповідальність сім'ї, міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство.

3. Інтеграція – це:

а) комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх школах з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку;

б) зміна характеру навчання, що передбачає оновлення змісту або понятійної складності навчального завдання;

в) включення дитини з порушеннями психофізичного розвитку в середовище здорових людей у процесі навчання, виховання, праці, проведення вільного часу.

4. Мета Концепції розвитку інклюзивної освіти:

а) визначення в учнів результативності корекції навчально-пізнавальної діяльності, рівня опанування знаннями, уміннями і навичками відповідно до навчальних цілей;

б) створення належних умов для розвитку всіх учнів початкової школи, незалежно від обсягу фінансування їхньої освіти;

в) формування нової філософії освіти суспільства щодо позитивного ставлення до дітей та осіб з порушеннями психофізичного розвитку та інвалідністю.

5. Реалізація Концепції розвитку інклюзивної освіти в Україні має сприяти:

а) забезпеченню права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якості освіти, незалежно від стану здоров'я, місця їхнього проживання;

б) створенню належних умов для розвитку всіх учнів початкової школи, незалежно від обсягу фінансування їхньої освіти;

в) зміні педагогічної парадигми щодо вдосконалення освітнього процесу шляхом урахування сучасних досягнень науки та практики.

6. Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні прийнята в:

- а) 2005 році;
- б) 2010 році;
- в) 2011 році.

7. Головний принцип інклюзії:

- а) «соціальне виховання учнівського колективу»;
- б) «особистісно-естетичний розвиток кожного»;
- в) «рівні можливості для кожного».

8. Корекція (від лат. correction) у вузькому розумінні – це:

- а) повна реабілітація;
- б) поліпшення, виправлення;
- в) поліпшення стану здоров'я, виліковування.

Творче завдання

Підготуйте відеоматеріали з теми «Інклюзія в Україні та країнах Європи».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Обґрунтуйте актуальність впровадження інклюзії в Україні в руслі євроінтегрування до світового освітнього простору. Які її позитивні та негативні тенденції щодо розвитку в Україні?

2. Дайте змістовну характеристику інклюзивному та інтегрованому навчанню.

3. Користуючись науково-педагогічною літературою, доведіть положення про те, що: інклюзивна освіта – особистісно-орієнтований та індивідуалізований стиль навчання.

4. Чи існують проблеми стихійного інтегрування дітей з особливими потребами в освітній простір України? Які, на Вашу думку, шляхи усунення цих проблем?

5. Які позитиви від навчання в інклюзивному середовищі одержують діти з типовим розвитком?

6. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб із порушеннями психофізичного розвитку.

7. На основі теоретичних знань визначте зобов'язання держав, які ратифікували: Конвенцію ООН про права дитини, стаття 28: «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей вони мають ...» та Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю.

8. Проаналізуйте статтю 23 Конвенції про права дитини, де зазначається, що «Неповносправна в розумовому чи фізичному відношенні дитина має мати повноцінне і достойне життя в нормальних умовах, які сприяють зростанню впевненості в собі та забезпечують її участь у житті суспільства... Дитина з інвалідністю має право на особливий догляд, освіту, допомогу, аби мати повноцінне і гідне життя в умовах, що забезпечують максимальну самостійність і соціальну інтеграцію» та визначте, чи закріплені ці права в основних законах України.

9. Прокоментуйте визначення, подане в Саламанській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками. Зарахування дітей до спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей».

Література

1. Альохіна С. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження / С. Альохіна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/974948>.

2. Будник О.Б. Інклюзивна освіта : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»] / О.Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2015. – 152 с.

3. Давиденко Г.В. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Італії / Галина Давиденко // Збірник наукових праць

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2013. – № 2 (8). – С. 65–70.

4. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 2. – С. 252–258.

5. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142–150.

6. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2–3. – С. 36–42.

7. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. Колупаєва. – К. : «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. : іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

8. Конвенція про права дитини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

9. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

10. Лапін А.В. Огляд зарубіжного досвіду інклюзивної освіти / А.В. Лапін // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. – 2013. – Вип. 4 (1). – С. 194–205.

11. Лист МОН, молоді та спорту України від 18.05.2012 №1/9–384 «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-organizaciyu-inklyuzivnogo-navchannja-u-zagalnoosvitnih-doc103247.html>.

12. Мігалуш А.О. Світові стратегії інклюзивної освіти для дітей з особливими потребами: соціально-історичний аспект / А.О. Мігалуш // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2013. – № 1 (17). – С. 75–80.

13. Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами (1994р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://universitypeoplezdorovya.blogspot.com/2017/04/1994.html>.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Предмет і завдання дефектології. Діти з особливими освітніми потребами (загальна характеристика)

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Дефектологія, її об'єкт та предмет. Основні завдання навчальної дисципліни.
2. Поняття «дитина з особливими освітніми потребами». Види психофізичних порушень та причини їх виникнення.
3. Специфічні проблеми сімей, пов'язані з вихованням дитини з ООП.
4. Корекційно-виховна робота з дітьми та умови підвищення її ефективності.

Практичні завдання

Дати визначення термінів

Діти з особливими освітніми потребами – _____
Діти з особливими потребами – _____
Дефектологія – _____
Реабілітація – _____
Катамнез – _____
Корекція – _____

Творчі завдання

1. Скористайтеся статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?». Охарактеризуйте кожен зі «стовпів».
2. Підготуйте відеоматеріали з теми «Корекційно-виховна робота з дітьми, які мають особливі потреби та умови підвищення її ефективності».
3. Проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з особливими потребами в Україні:
  - Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради, 1991. – № 2. – С. 252–258.

- Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради, 2001. – № 30. – С. 142–150.

Літопис цікавих думок

Як ви розумієте такі слова:

Люди не народжуються, а стають тими, ким вони є (Гельвецій).

Якщо ти віднайдеш у своєму серці турботу про когось іншого, ти досягнеш успіху (Мая Ангелу).

Викладіть свої міркування стосовно викладених думок. Як вони пов'язані з темою, що вивчається?

Тестові завдання

1. Діти з порушеннями психофізичного розвитку – це:

а) діти, які мають фізичні або психічні порушення, що відображаються на усьому психічному розвитку дитини і перешкоджають засвоєнню нею соціокультурного досвіду без спеціально створених умов;

б) діти, котрі мають певні освітні потреби і потребують особливого ставлення до них з боку інших;

в) діти, які від народження мають певні травми, що негативно впливають на процеси їхньої життєдіяльності.

2. Діти з особливими освітніми потребами за рівнем сформованості складових психологічної готовності до шкільного навчання:

а) зазвичай не відстають від ровесників з нормальним розвитком;

б) помітно відстають від ровесників з нормальним розвитком;

в) характеризуються повною готовністю до шкільного навчання.

3. Учні з особливими потребами можуть мати складні діагнози:

А) ГРЗ, вітряна віспа, кір, жовче-кам'яна хвороба, ВІЛ-інфекція тощо;

Б) дитячий церебральний параліч, м'язова дистрофія, рахіт, дисфункція мозку тощо;

В) віспа, вірусний гепатит, краснуха, кір тощо.

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. У чому сутність і відмінність термінологічних трактувань: «аномальні діти» – «діти з особливими освітніми потребами»?

2. Які категорії дітей належать до тих, яких називають «з особливими потребами»?

3. Як класифікують порушення психофізичного розвитку у дітей?

Література

1. Будник О.Б. Інклюзивна освіта : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»] / О.Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2015. – 152 с.

2. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. Колупаєва. – К. : «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. : іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Пантюк Т.І., Невмержицька О.В., Пантюк М.П. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник / Т.І. Пантюк, О.В. Невмержицька, М.П. Пантюк. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. – 324 с.

4. Путівник для батьків дітей з особливими потребами : навчально-методичний посібник у 9 книгах / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К. : ТОВ ВПЦ «Літопис-XX» – 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

5. Садова І. Основи дефектології: підручник / Ірина Садова. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 304 с.

6. Садова І. Соціально-психологічні проблеми сімей, пов'язані з вихованням дітей з особливими потребами у контексті загальної ситуації в Україні / Ірина Садова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. Випуск 43. – Рівне : РДГУ, 2010. – С. 89–92.

7. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К. : Вища школа, 1994. – 290 с.

8. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А.Й. Капської. – 5-те вид., випр. та доп. – К. : ЦУЛ, 2011. – 488 с.

9. Спеціальна педагогіка : понятійно-термінологічний словник / за ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.

10. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – № 3 (57). – 2010. – С. 3–11.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема. Діти з порушенням слуху

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Предмет і завдання сурдопедагогіки. Класифікація слухових порушень у дітей та причини їхнього виникнення.
2. Роль слуху в розвитку дитини. Вплив зниження слуху на психічний розвиток дитини. Важливість ранньої діагностики.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей із порушеннями слуху.
4. Дослідження слухової функції та спеціальна допомога дітям із розладами слуху в умовах масової школи.
5. Невербальні засоби комунікації. Мова жестів.

Практичні завдання

Дати визначення термінів

Слух – _____
Пізнооглухлі діти – _____

Написати поняття, що відповідає кожному з перерахованих визначень

1. _____ – діти, які втратили слух після того, як мовлення у них сформувалося, і тому збереглася тією чи тією мірою.
2. _____ – галузь медицини, що вивчає захворювання вуха, горла, носа.

Тестові завдання

1. Дітей, у яких глибоке стійке двостороннє порушення слуху є вродженим або набутих у ранньому дитинстві до того, як у них сформувалося мовлення, називають:
  - а) пізнооглухлими;
  - б) глухими;
  - в) туговухими.
2. За ступенем вираженості дефекту слухової функції слабчущих дітей поділяють на:
  - а) одну групу;

- б) дві групи;
- в) три групи;
- г) чотири групи.

Творчі завдання

1. Підготуйте відеоматеріали з теми «Індивідуальний підхід і спеціальна допомога дітям із незначним зниженням слуху».

2. Проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з особливими потребами в Україні:

- Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради, 2006. – № 2–3. – С. 36–42.
- «План заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. №1482-р.

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Розкрийте актуальні проблеми і перспективи майбутнього розвитку сурдопедагогіки.

2. Проаналізуйте роль слуху в розвитку дитини.

3. Дайте характеристику різних груп дітей із порушенням слухової функції.

4. Обґрунтуйте основні причини розладів слуху.

5. Визначте загальні та відмінні риси розвитку глухої, пізнооглухлої та слабочуючої дитини.

6. Поясніть, як впливають глибокі порушення слуху на особливості психічного розвитку дитини.

7. Обґрунтуйте шляхи соціальної адаптації дітей із порушеннями слуху.

8. Що називають міміко-жестикуляторною мовою?

Література

1. Борщевська Л. Якщо в дитини порушення слуху / Л. Борщевська // Дошкільне виховання. – 2001. – № 2. – С. 14–16.

2. Кондратенко В.О. Психолого-педагогічний аспект словотворчої роботи зі слабочуючими дітьми / В.О. Кондратенко // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 6. – С. 47–48.

3. Мартинчук О. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посібник [для студентів] / О. Мартинчук. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

4. Назарина В. Дитина з розладом слуху: особливості спілкування / В. Назарина // Дошкільне виховання. – 2002. – № 10. – С. 8–10.

5. Садова І. Основи дефектології : підручник / Ірина Садова. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 304 с.

6. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К. : Вища школа, 1994. – 290 с.

7. Сурдопедагогіка : конспект лекцій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bookz.com.ua/7/index.htm>.

8. Шевченко Л. Особливі діти (Глухі діти) / Л. Шевченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1–2. – С. 161–162.

9. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки [текст] : підручник / З.М. Шевців – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 248 с.

10. Ярмаченко М.Д. Проблема компенсації глухоти / М.Д. Ярмаченко. – К., 1976. – 251 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема. Характеристика дітей з порушенням зору
Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Роль зору в життєдіяльності та розвитку дитини.
2. Особливості зорового сприймання у дитячому віці.
3. Класифікація зорових порушень у дітей та причини їхнього виникнення.
4. Індивідуальний підхід і соціальна допомога дітям з незначними порушеннями зору в умовах масової школи. Альтернативні методи лікування розладів зору.
5. Рельєфно-крапковий шрифт Брайля.

Практичні завдання

Дати визначення термінів

Короткозорість – це _____

Зір – це _____

Офтальмологія – це _____

Колобоми – це _____
Астигматизм – це _____
Тифлопедагогіка – _____

Написати поняття, що відповідає кожному з перерахованих визначень

1. _____ – поступове погіршення зорових функцій, пов'язане з перебігом патологічного процесу.
2. _____ – один із видів часткової колірної сліпоти, розлад колірного зору.

Установити відповідність у вигляді комбінацій цифр і букв

Дефекти зору:

1. Аномалія розвитку, що характеризується зменшенням розмірів одного або обох очей у різних ступенях вираженості а) мікрофтальм;
2. Дефекти тканини повік або оболонок очного яблука б) астигматизм;
3. Одна з аномалій здатності заломлюваності ока в) колобоми.

Відповідь: 1 _____; 2 _____; 3 _____.

Творче завдання

1. Підготуйте відеоматеріали з теми «Індивідуальний підхід і допомога дітям з порушенням зору».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Поясніть, як впливають глибокі розлади зору на особливості психічного розвитку дитини.
2. За якими ознаками диференціюють дітей із дефектами зорового аналізатора?
3. Чим відрізняється розвиток сліпих і слабозорих дітей?
4. Яку профілактичну роботу потрібно проводити з дітьми, котрі мають порушення зору?
5. Визначте умови та причини ефективності дотикового читання сліпих.
6. Продемонструйте прийоми читання пальцями брайлівського тексту.

Література

1. Батишева Р. Розвиток особистості незрячого учня / Р. Батищева // Педагогічна газета. – 2001. – № 5. – С. 12.

2. Вавіна Л. Врахування порушення зору у дітей під час навчання в школі / Л. Вавіна // Початкова школа. – 2008. – № 8. – С. 58–60.
3. Ермаков В.П., Якунин Г.А. Основы тифлопедагогтики: Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения : учебное пособие [для студ. высш. учеб. заведений]. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2000. – 256 с.
4. Коваль Л. Повноцінне життя для незрячих вихованців / Л. Коваль // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 2. – С. 128–160.
5. Маркова Л. Гігієна зору під час читання і письма / Л. Маркова // Початкова школа. – 2008. – № 8. – С. 23.
6. Методика навчання сліпих дітей письма і читання шрифту Брайля / укл.: Мелешко Л.І., Дзюба Н.С. – К., 1997. – 425 с.
7. Покутнева С. Підготовка слабозорих і сліпих дітей до навчання / С. Покутнева // Дошкільне виховання. – 1995. – №3–4. – С. 12–13.
8. Садова І. Основи дефектології : підручник / Ірина Садова. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 304 с.
9. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К. : Вища школа, 1994. – 290 с.
10. Свириднюк Т.П. Система ранньої інтеграції дитини з вадами зору / Т.П. Свириднюк // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 3. – С. 66–72.
11. Сушкова Г. Вади зору – не перешкода для повноцінного розвитку дітей / Г. Сушкова // Дошкільне виховання. – 2006. – № 12. – С. 11–13.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема. Діти з порушенням мовлення

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Основні закономірності розвитку мовлення. Логопедія, її предмет і завдання.
2. Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини.
3. Основні форми порушення мовлення.
  - 3.1. **Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ).**
  - 3.2. Дисфонія.
  - 3.3. Порушення темпу мовлення (брадилалія, тахилалія).
  - 3.4. Заїкання.
  - 3.5. Дислалія.
  - 3.6. Ринологія.

3. Патологічно прискорений темп мовлення   в) дисфонія.
Відповідь: 1 _____;   2 _____;   3 _____.

Дефекти мовлення:

1. Порушення звуковимови при нормальному слуху і збереженій іннервації мовленнєвого апарату   а) ринолалія;

2. Розлади тембру голосу та звуковимови, зумовлені анатомофізіологічними дефектами мовленнєвого апарату   б) алалія;

3. Дефекти вимови, зумовлені органічною недостатністю іннервації мовленнєвого апарату   в) афазія;

4. Відсутність або недорозвиненість мовлення внаслідок ураження мовленнєвих зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини   г) дислалія;

5. Цілковита або часткова втрата раніше сформованого мовлення, пов'язана з локальними ураженнями головного мозку   д) дизартрія.

Відповідь: 1 _____;   2 _____;   3 _____;   4 _____;   5 _____.

Творчі завдання

1. Підготуйте відеоматеріали з теми «Логопедична допомога дітям із розладами мовлення».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Схарактеризуйте поняття мовленнєвого розладу.

2. Назвіть причини, що спричиняють порушення мовлення.

3. Обґрунтуйте вплив мовленнєвих порушень на розвиток дитини.

4. Що таке «фонетично недорозвинене мовлення»?

5. Як проявляється артикулярно-акустична дисграфія у дітей із порушеннями звуковимови?

6. До яких помилок на рівні складу, слова, речення призводить у дітей несформованість мовленнєвого аналізу та синтезу?

7. Робота яких аналізаторів є необхідною умовою здійснення писемного акту?

8. Охарактеризуйте особливості взаємодії вчителя і дитини з порушенням мовлення.

Література

1. Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку / А.С. Винокур. – К., 1991. – 144 с.
2. Дорошенкова О. Усунення мовних вад звуковимови молодших школярів. Прийоми виявлення мовних порушень / О. Дорошенкова // Початкова освіта. – 2000. – № 46 (додаток до газети). – С. 1–8.
3. Дорошенкова О. Як виявити мовні порушення у дитини (Вади мовлення. Консультація логопеда) / О. Дорошенкова // Початкова освіта. – 2000. – № 18. – Травень. – С. 8.
4. Колупаєва А.А. Подолання у першокласників вимовних вад фонетичного рівня / А.А. Колупаєва // Початкова школа. – 1995. – № 7. – С. 11–14.
5. Логопедія, її предмет і задачі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.novapedahohika.com/nolom-667.html>.
6. Малярчук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків / А.Я. Малярчук. – К. : Райдуга, 2005. – 408 с.
7. Олійник Г.А. Виправлення недоліків вимови й мовлення в учнів : методичний посібник / Г.А. Олійник. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 234 с.
8. Садова І. Основи дефектології: підручник / Ірина Садова. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 304 с.
9. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К. : Вища школа, 1994. – 290 с.
10. Шевченко М.В. Про корекційно-інноваційний комплекс організації навчальної діяльності учнів з вадами мовлення / М.В. Шевченко // Початкова школа. – 1996. – № 11. – С. 40.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема. Характеристика дітей із затримкою психічного розвитку та порушенням інтелектуального розвитку

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Затримка психічного розвитку у дітей та її причини.
2. Форми затримки психічного розвитку та їхня психолого-педагогічна характеристика.
3. Діагностика затримки психічного розвитку в дітей та особливості корекційно-виховної роботи з ними.

4. Поняття про порушення інтелектуального розвитку. Клініко-педагогічна характеристика дітей-олігофренів. Інші категорії дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Практичні завдання
Дати визначення термінів

ЗПР – _____
Олігофренопедагогіка – _____
Олігофренія – _____
Діти з комплексними дефектами – _____
Дактилологія – _____

Написати поняття, що відповідає кожному з перерахованих визначень.

1. _____ (від лат. *infantilis* – дитячий) – характерний тим, що дитина, яка перебуває на певному етапі свого розвитку, виявляє риси, притаманні дитині молодшого віку.
2. _____ – слабкість, безсилля організму загалом або деяких його нервово-психічних процесів.
3. _____ – одна з форм олігофренії, спричинена порушенням хромосомного набору.
4. _____ – сильне емоційне переживання.
5. _____ – порушення свідомості, що характеризується сплутаністю і незрозумілістю думок, руховим неспокоєм, іноді галюцинаціями.
6. _____ – розлади пам'яті з утратою здатності фіксувати, зберігати й відтворювати набуті знання.

Творчі завдання

1. Підготуйте відеоматеріали з теми «Діагностика затримки психічного розвитку в дітей та особливості корекційно-виховної роботи з ними».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Чим відрізняється ЗПР від порушення інтелектуального розвитку?
2. Схарактеризуйте розвиток дитини з ускладненою формою інфантилізму.

3. Чим схожі і чим відрізняються діти із психофізичним інфантилізмом від дітей-астеніків?

4. Як поділяють олігофренів за глибиною інтелектуального дефекту?

5. Визначте відмінності олігофренії від інших категорій порушення інтелектуального розвитку.

6. Назвіть основні вимоги до корекційної роботи з дітьми-олігофренами.

7. На які чинники принципово важливо звернути увагу в роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку такими психічними захворюваннями, як епілепсія, шизофренія, синдром Дауна тощо?

8. Якими є причини розладів психічного здоров'я підростаючого покоління?

9. Назвіть причини шкільної неуспішності.

Література

1. Андрющенко Н. Поєднання ігрової та навчальної діяльності. Корекція розумового розвитку дітей з особливими потребами / Н. Андрющенко // Початкова освіта. – 2004. – № 6. – Лютий. – С. 7–9.

2. Ілляшенко Т. Д. Навчання та соціально-трудова адаптація дітей із затримкою психічного розвитку / Т. Д. Ілляшенко // Педагогіка і психологія. – 1996. – №2. – С. 127 – 135.

3. Ілляшенко Т.Д. Хто вони – ті, що не встигають? / Т.Д. Ілляшенко // Початкова школа. – 1999. – №3. – С. 25–28.

4. Булкіна Т.В. В обіймах ласкавого «дауна»: про дітей з синдромом Дауна / Т.В. Булкіна // Фактор. – 1998. – № 8. – С. 69–71.

5. Діти із затримкою психічного розвитку та їх навчання : навчальний посібник [для педагогів і шкільних психологів] / Т.Д. Ілляшенко, Н.А. Бостун, Т.В. Сак. – К. : ІЗМН, 1997. – 128 с.

6. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

7. Кузава І. Формування художньо-естетичних інтересів молодших школярів із затримкою психічного розвитку / І. Кузава // Початкова школа. – 2002. – № 6. – С. 16–18.

8. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К. : Вища школа, 1994. – 290 с.

9. Тарасун В., Хворова Г. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом : навчальний посібник [для вищих навчальних закладів] / за наук. ред. В. Тарасун. – К., 2004. – 103 с.

10. Тарасюк С. Вчителю про дітей із затримкою психічного розвитку / С. Тарасюк // Початкова школа – 1998.– № 1. – С. 37 – 41.

11. Таточенко В. Якщо у малюка синдром Дауна / В. Таточенко // Сім'я і школа. – 1994. – № 10. – С. 26 – 28.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема. Діти з порушенням опорно-рухового апарату

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Причини порушення опорно-рухового апарату у дітей. Поняття про втому.

2. Особливості розвитку дітей із дитячим церебральним паралічем.

3. Головні напрями корекційно-виховної роботи при порушеннях опорно-рухового апарату у дітей та вимоги до такої роботи.

Практичні завдання

Дати визначення термінів

ДЦП – _____

Атрофія – _____

Кондуктивна педагогіка _____

Фізична реабілітація _____

Тестові завдання

1. Гостре інфекційне захворювання центральної нервової системи, що вражає сіру речовину спинного мозку:

а) артрогрипоз;

б) атрофія;

в) поліомієліт.

Творчі завдання

1. Підготуйте відеоматеріали з теми «Соціальна допомога дітям із порушенням опорно-рухового апарату в умовах масової школи».

2. Проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з особливими потребами в Україні:

- «Концепцію розвитку інклюзивної освіти» в Україні» (від 01. 10. 2010 р.).

- Постанову Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011р. № 872 «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Назвіть основні причини порушень опорно-рухового апарату у дітей. Поясніть, як ці розлади позначаються на особливостях розвитку дитини.

2. Охарактеризуйте основні види порушень опорно-рухового апарату у дітей.

3. Дайте загальну характеристику дитячого церебрального паралічу.

4. Назвіть фактори ризику ДЦП у дітей.

5. Які симптоми дитячого церебрального паралічу у дітей?

6. Назвіть головні напрями корекційно-виховної роботи при порушеннях опорно-рухового апарату у дітей.

Література

1. Діти з порушенням опорно-рухового апарату. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://levadablog.blogspot.com/p/blog-page_9.html.

2. Єфименко М. Діти з увігнутими стопами / М. Єфименко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 6. – С. 26–28.

3. Єфименко М. Малята-церебралики / М. Єфименко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 4. – С. 14–16.

4. Ілляшенко Т. Діти з церебральним паралічем у загальноосвітній школі / Т. Ілляшенко // Початкова школа. – 2008. – № 11. – С. 58–61.

5. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

6. Луговський А., Сварник М., Падалка О. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей / А. Луговський, М. Сварник, О. Падалка. – Л. : Колесо, 2008. – С. 49–60.

7. Причини виникнення ДЦП у дітей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://referat911.ru/Psihologiya/prichini-viniknennya-dcp-u-dtej/379597-2854721-place1.html>.

8. Садова І. Основи дефектології : підручник / Ірина Садова. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 304 с.

9. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К. : Вища школа, 1994. – 290 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема. Організація та зміст роботи психолого-медико-педагогічної консультації (ПМПК)

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Психолого-медико-педагогічна консультація (ПМПК) та її функції.
2. Перелік документів для проведення консультації в ПМПК.
3. Супровід ПМПК педагогів загальноосвітніх закладів освіти.

Практичні завдання

Дати визначення термінів

ПМПК – _____
Інтеграція – _____
Інклюзивний заклад освіти – _____

Тестові завдання

1. Група психолого-педагогічного супроводу дітей, що мають обмежені можливості здоров'я, координує діяльність усіх учасників корекційного процесу. Це дає педагогам змогу (*викреслити зайве*):

а) колегіально визначати загальні завдання корекційно-розвивальної роботи;

б) простежувати динаміку розвитку дітей за допомогою проходження психолого-медико-педагогічної комісії (двічі на рік) з метою визначення подальшого освітнього маршруту;

в) здійснювати індивідуальну роботу з дітьми з урахуванням особливостей їхніх діагнозів;

г) реалізовувати діагностичний процес всіх учасників інклюзивного процесу;

д) забезпечувати наступність із виконання індивідуальної програми розвитку дитини у роботі всіх фахівців.

Творчі завдання

1. Підготуйте відеоматеріали з теми «Інклюзивна освіта у Львівській області»

2. Проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з особливими потребами в Україні:

- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» від 2 грудня 2005 р. № 691.

- Лист МОН, молоді та спорту України від 18.05.2012 №1/9–384 «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. У чому вбачаєте позитивні моменти залучення дітей з особливими потребами до навчання в шкільному колективі?

2. Як здійснюється взаємодія школи та психолого-медико-педагогічної консультації в інклюзивному процесі?

3. Які документи потрібні для проведення консультації в ПМПК?

4. Чи можуть батьки бути присутніми під час оцінювання розвитку своєї дитини?

5. Що таке висновок ПМПК?

6. Чи може практичний психолог звернутися у психолого-медико-педагогічну консультацію із заявою про здійснення психолого-педагогічного вивчення дитини, яка відвідує загальноосвітній заклад освіти?

7. У сучасних умовах спостерігається тенденція закриття спеціальних шкіл та інтернатів для дітей, що потребують корекції розумового, психічного чи фізичного розвитку. У чому вбачаєте позитивні сторони цього процесу?

Література

1. Бондар В. Дефектологічна наука в Україні / В. Бондар // Педагогічна газета. – 1999. – № 2. – Лютий. – С. 6.

2. Кизимович Д.С., Ніжаща І.О., Герасимів Н.М. Соціально-педагогічна та психологічна допомога дітям і молоді з особливими потребами

та їхнім батькам / Соціальна робота в Україні : теорія і практика. – № 3. – 2003. – Липень – вересень. – С. 103–109.

3. Лист МОН, молоді та спорту України від 18.05.2012 №1/9–384 «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-organizaciyu-inklyuzivnogo-navchannja-u-zagalnoosvitnih-doc103247.html>.

4. Мартинчук О. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник [для студентів] / О. Мартинчук. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 5.6.2015 р. № /9-280 «Про організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2015/16 навчальному році». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content>.

6. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, Національної академії педагогічних наук України № 623/61 від 23.6.11 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.

7. Шевченко Л. Особливі діти / Л. Шевченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1–2.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема. Особливості організації інклюзивного навчання у загальноосвітній школі

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Спеціальні умови організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в навчальному закладі.

2. Індивідуальна програми розвитку (ІПР) учня та її компоненти.

3. Індивідуальна навчальна програма та індивідуальний навчальний план у контексті написання ІПР.

4. Індивідуальна форма навчання та індивідуальна програма реабілітації.

Практичні завдання

Тестові завдання

1. Інклюзивна школа – це:

а) результат створення позитивного клімату в шкільному середовищі для забезпечення ефективності освітнього процесу учнями класу;

б) навчальний заклад, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема передбачає адаптацію навчальних програм та планів, фізичного середовища, методів і форм навчання, залучення батьків, співпрацю з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей;

в) освітня установа, що забезпечує впровадження інноваційних методик навчання й виховання, позитивну адаптацію школярів в умовах відкритого соціального мікросередовища.

2. Адаптація фізичного середовища школи в умовах інклюзії передбачає:

а) створення морально-психологічного комфорту в інклюзивному класі;

б) забезпечення інклюзивного процесу навчально-методичним та дидактичним супроводом;

в) створення пандусів, пристосування туалетних приміщень, розширення дверей, зміна освітлення, розташування меблів у класній кімнаті тощо.

3. Корекційна робота – це:

а) робота, спрямована на поліпшення процесу засвоєння учнем з особливими освітніми потребами, подолання його психофізичних порушень для налагодження комунікації в соціально-виховному середовищі школи;

б) діяльність, що передбачає корекцію неадекватних дій учня;

в) діяльність, спрямована на поліпшення процесу соціалізації дитини, послаблення або подолання її психофізичних порушень у процесі навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку її особистості та підготовки до самостійного життя.

4. В індивідуальному навчальному плані учня з особливими потребами:

а) мають бути передбачені заняття з відповідними фахівцями (дефектологом, логопедом, фізіотерапевтом, психологом та ін. спеціалістами);

б) можуть бути передбачені заняття з відповідними фахівцями (дефектологом, логопедом, фізіотерапевтом, психологом та іншими спеціалістами);

в) не можуть бути передбачені заняття з відповідними фахівцями (дефектологом, логопедом, фізіотерапевтом, психологом та іншими спеціалістами).

5. Модифікації можуть бути виконані шляхом:

а) скорочення змісту матеріалу, який необхідно засвоїти, та зниження вимог до його участі в роботі;

б) спрощення матеріалу шляхом вилучення зі змісту освіти складних для сприймання тем;

в) налагодження педагогічної співпраці між усіма учасниками соціальної взаємодії та соціальної відповідальності.

6. Індивідуальний навчальний план зазвичай розробляється:

а) лише на одне півріччя, щоб вносити поточні корективи;

б) на 1 рік, однак члени групи з його розроблення (батьки, адміністратор, вчитель та ін.) можуть у будь-який момент відмінити складений план і скласти новий.;

в) на 1 рік, однак члени групи з його розроблення (батьки, адміністратор, вчитель та ін.) можуть у будь-який момент запропонувати провести збори, щоб модифікувати план або скласти новий.

7. В індивідуальному навчальному плані має бути визначена:

а) кількість і тривалість занять фахівців з дитиною;

б) кількість уроків у класі та їхня тривалість;

в) перелік навчальних дисциплін для викладання вчителем матеріалу для дітей з особливими освітніми потребами.

Творче завдання

Підготуйте відеоматеріали з теми «Як працює інклюзивна освіта в українських школах?».

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1. Що таке індивідуальна програма розвитку?

2. З яких компонентів складається індивідуальна програма розвитку (ІПР)?

3. Де реалізується індивідуальна програма розвитку – удома чи у школі?

4. Хто складає індивідуальну програму розвитку для дитини?

5. Скільки часу діє індивідуальна програма розвитку (ІПР)?

6. Чи залучаються батьки до написання індивідуальної програми розвитку?

7. Чи обов'язковим є підписання індивідуальної програми розвитку батьками дитини?

8. Що таке індивідуальний навчальний план? Які його складові компоненти?

9. Що таке індивідуальна форма навчання?

10. Що є підставою для організації індивідуальної форми навчання?

11. Що насамперед враховують у процесі складання індивідуальних планів і програм для дітей з особливими освітніми потребами?

12. У чому полягає сутність застосування різного роду адаптації та модифікацій в інклюзивному процесі?

13. Чому саме батьки мають мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, контролювати, стежити за процесом навчання, брати у ньому участь?

14. Багато батьків вважають доцільнішим для своєї дитини з особливими освітніми потребами навчання вдома (гувернерство). Чому, на Вашу думку, вони надають переваги саме індивідуальному навчанню дитини?

15. Як здійснюється зарахування дітей з особливими освітніми потребами в навчальний заклад? Хто в навчальному закладі відповідає за організацію інклюзивної освіти?

16. Скільки учнів має бути в інклюзивному класі?

Література

1. Будник О.Б. Інклюзивна освіта : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»] / О.Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2015. – 152 с.

2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.

3. Інструктивно-методичний лист МОН молодь спорт №1/9-384 dsl 18/05/2012 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv.

4. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. Колупаєва. – К. : «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. : іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

5. Мартинчук О. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник [для студентів] / О. Мартинчук. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.1.2016 року «Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2016 року за № 184/28314. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.

7. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К. : «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

8. Основи інклюзивної освіти : підручник / Марія Швед. – Львів : Український католицький університет, 2015. – 360 с.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.

10. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки [текст] : підручник / З.М. Шевців. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 248 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема. Діяльність вчителя в умовах інклюзивної освіти.

Перевірка засвоєння знань на теоретичному рівні

1. Підготовка вчителів до навчання дітей, які мають особливі освітні потреби.
2. Основні завдання й функції асистента вчителя в освітньому процесі.
3. Особливості діяльності інших фахівців в інклюзивному середовищі.
4. Педагогічна діагностика та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Практичні завдання

Тестові завдання

1. Корекційна робота вчителя – це...
  - а) діяльність, спрямована на поліпшення процесу соціалізації дитини, послаблення або подолання її психофізичних порушень у процесі навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку її особистості;

б) діяльність, що передбачає корекцію неадекватних дій учня;
в) робота, спрямована на поліпшення процесу засвоєння учнем з особливими освітніми потребами матеріалу, подолання його психофізичних порушень для налагодження комунікації у соціально-виховному середовищі школи.

2. У мовленні вчителя потрібно використовувати слова, що не створюють стереотипи:

а) людина (дитина), яка прикута до інвалідного візка;
б) людина (дитина), яка використовує інвалідний візок;
в) людина (дитина), яка страждає, бо користується інвалідним візком.

3. У мовленні вчителя потрібно уникати вживання слів, що створюють стереотипи:

а) людина з інвалідністю, людина з обмеженими можливостями;
б) хворий, неповноцінний;
в) людина з особливими потребами.

4. Психолого-педагогічний супровід – це:

а) робота дитини з особливими освітніми потребами в команді шкільного колективу;
б) доступність усіх форм навчання та освітніх послуг;
в) цілісна діяльність вчителів, асистентів учителя, батьків, практичного психолога, соціального педагога, логопеда, медпрацівників та інших фахівців.

5. В інклюзивному класі вчителеві необхідно зосереджувати увагу на тому, що:

а) діти з особливими освітніми потребами мають дещо нижчий рівень інтелектуального розвитку, тому їм потрібно допомагати в опануванні навчального матеріалу;

б) у всіх дітей з особливими потребами є власні інтереси, здібності й таланти, якими вони можуть поділитися з іншими;

в) усіх дітей з особливими потребами потрібно якомога більше шкодувати, жаліти, щоб вони відчули співчуття від оточуючих.

6. Принцип партнерства з батьками учнів із особливостями психофізичного розвитку полягає в тому, що:

а) педагог сприймає батьків як суб'єкта свого впливу з метою організації корекційної роботи з учнем;

б) вчитель діє у контексті координації дій різних відомств, соціальних інституцій для оптимізації корекційно-педагогічного процесу;

в) педагог сприймає батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у вихованні дитини, проведенні з нею корекційної роботи.

7. В інклюзивному класі вчителеві неприпустимо зосереджувати увагу на тому, що:

а) діти з особливими освітніми потребами повинні мати такі ж права у класі, як і інші учні;

б) у всіх дітей з особливими потребами є власні інтереси, здібності й таланти, якими вони можуть поділитися з іншими;

в) усіх дітей з особливими потребами потрібно якомога більше шкодувати, жаліти, щоб вони відчували співчуття від оточуючих.

8. Принцип різнобічності перевірки й оцінювання у процесі навчання в інклюзивному класі передбачає:

а) поліморфність проявів порушень навчально-пізнавальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами;

б) систематичне здійснення контролю упродовж всіх етапів початкового навчання;

в) визначення в учнів результативності корекції навчально-пізнавальної діяльності й власне діяльності, рівня опанування знаннями, уміннями і навичками відповідно до навчальних цілей.

9. Портфоліо – це:

а) спосіб діагностування соціально-психологічних якостей дитини протягом певного часу навчання;

б) спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень школяра протягом певного періоду навчання;

в) інноваційний метод викладання для дітей з особливими освітніми потребами.

10. Суб'єктивними критеріями оцінювання в інклюзивному процесі є:

а) зовнішні характеристики вираження готовності дитини до уроку;

б) рівень опанування знаннями, уміннями і навичками відповідно до навчальних цілей;

в) старанність дитини, її готовність до роботи над удосконаленням завдання, мотивацію, добрі наміри тощо.

Творче завдання

1. Підготуйте доповідь на тему: «Педагог інклюзивного класу: десять кроків до вдосконалення».

2. Розробіть поради вчителю: «Під час безбального оцінювання уникайте .....

Завдання для самостійного пошуку та питання для роздумів

1.3 якими перешкодами може стикнутись вчитель, впроваджуючи інклюзивну практику?

2. Охарактеризуйте поняття «професійне співробітництво міждисциплінарної команди спеціалістів в інклюзивному середовищі».

3. У яких нормативно-правових документах зазначена посада асистента?

4. Якими є основні завдання й функції асистента вчителя в освітньому процесі?

5. Які послуги, окрім освітніх, може отримати дитина з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому закладі освіти?

6. Хто ще може надавати додаткові послуги дитині з особливими потребами у процесі навчання та якими є функції цих фахівців?

7. Де можна отримати супровід вузьких спеціалістів (учитель-логопед, учитель-дефектолог, учитель-сурдопедагог, учитель-тифлопедагог) окрім навчальних закладів?

8. Які критерії оцінювання дітей з особливостями психофізичного розвитку?

9. У чому особливості безбального оцінювання учнів?

10. Які, на Вашу думку, найбільш дієві педагогічні засоби стимулювання навчання учнів з особливими освітніми потребами?

Література

1. Будник О.Б. Інклюзивна освіта : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»] / О.Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2015. – 152 с.

2. Данілявічуте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник / Е.А. Данілявічуте, С.В. Літовченко / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
4. Інклюзивна освіта : стан і перспективи розвитку в Україні : Матеріали науково-практичної конференції. – К., 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ussf.kiev.ua/ieeditions/51/1/
5. Інструктивно-методичний лист МОН молодь спорт №1/9-384 dsl 18/05/2012 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv.
6. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади : монографія / А.А. Колупаєва. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 346 с.
7. Концепція розвитку інклюзивної освіти (від 01.10.2010 р.) // Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання. Наказ МОН №912 від 01.10.2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189.
8. Луговський А. та ін. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей / А. Луговський, М. Сварник, О. Падалка. – Луцьк : Колесо, 2008. – С. 49–60.
9. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки [текст] : підручник / З.М. Шевців. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 248 с.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Адаптація в інклюзивному навчанні – це процес, що змінює характер навчання, не змінюючи змісту або понятійної сутності навчального завдання.

Аграфія – повна нездатність до оволодіння навичками письма.

Алалія – відсутність або недорозвиненість мовлення внаслідок органічного пошкодження мовних зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини.

Аменція – порушення свідомості, що характеризується сплутаністю і незрозумілістю думок, руховим неспокоєм, іноді галюцинаціями.

Амнезія – порушення пам'яті із втратою здатності фіксувати, зберігати й відтворювати набуті знання.

Артрогрипоз – гостре інфекційне вірусне захворювання (ураження суглобів грипоною інфекцією).

Астенія – слабкість, безсилля, ослабленість організму загалом або деяких його нервово-психічних функцій.

Астигматизм – одна з аномалій здатності заломлюваності ока.

Атрофія – патологічні зміни в будові тканин організму, пов'язані з порушенням обміну речовин у них, що призводить до розладу їхніх функцій.

Аутизм – хворобливий стан психіки, що характеризується зосередженістю людини на своїх переживаннях, відходом від реального зовнішнього світу.

Афазія – цілковита або часткова втрата раніше сформованого мовлення, пов'язана з локальними ураженнями головного мозку: судинними порушеннями, запальними процесами, черепно-мозковими травмами (синоніми – розпад, втрата мовлення).

Афект – сильне емоційне переживання.

Брадилалія – патологічно повільний темп мовлення. Виявляється у повільній артикуляції, яка зумовлена порушенням мовних центрів у корі головного мозку.

Втрата здоров'я – наявність хворіб і фізичних дефектів, які призводять до фізичного, душевного та соціального неблагополуччя людини.

Глухі діти – діти, у яких глибоке стійке двостороннє порушення слуху є вродженим або набутих у ранньому дитинстві до того, як сформувався мовлення.

Глухота – це тяжкі порушення слуху, внаслідок яких людина не здатна сприймати звукову інформацію в будь-яких або майже будь-яких формах.

Дактилологія (від гр. «daktylos» – «палець», «logos» – «слово») – ручна азбука, спеціальний пальцевий алфавіт, у якому кожна буква передається дотиком пальців «мовця» до певних точок долоні «слухача».

Далекозорість – один із видів рефракції ока, при якому промені, що йдуть від далеких предметів, недостатньо заломлюються середовищами ока і з'єднуються позаду сітківки, на якій утворюється нечітке зображення.

Дальтонізм – один із видів часткової колірної сліпоти, розлад колірного зору.

Девіантна поведінка – система дій і вчинків людей, що суперечать соціальним нормам.

Дефектологія – наука про закономірності та особливості розвитку, виховання і навчання різних категорій людей з психофізичними порушеннями.

Дефект – вада, недолік, пошкодження у фізичному або психічному стані людини, дитини.

Дизартрія – порушення вимови, зумовлене органічною недостатністю іннервації мовного апарату (синоніми – недорікуватість, невиразна мова).

Дисграфія – часткові специфічні розлади процесу письма. Проявляються у нестійких оптико-просторових образах букв, у перекрученнях звукоскладового наповнення слова і структури речення.

Дислалія – порушення звуковимови при нормальному слуху і збереженій іннервації мовного апарату (синоніми – недорікуватість; дефекти звуковимови, фонетичні дефекти, недоліки вимови фонем).

Дислексія – порушення читання, пов'язане з ураженням або недорозвиненням деяких ділянок кори головного мозку.

Дисфонія (афонія) – відсутність або розлад фонації внаслідок патологічних змін голосового апарату (синоніми – порушення голосу, порушення фонації, фонаторні порушення, вокальні порушення).

Дитина – особа у віці від 0 до 18 років.

Діти з особливими освітніми потребами – поняття, яке охоплює всіх учнів, чий освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з порушеннями психофізичного розвитку, в т. ч. дітей з інвалідністю, обдарованих дітей, учнів із соціально вразливих груп (наприклад, сиріт, вихідців із неповних сімей та ін.).

Діти з порушеннями психофізичного розвитку – діти, які мають фізичні (або) психічні порушення, що відображаються на їхньому психічному розвитку й перешкоджають засвоєнню соціокультурного досвіду без спеціально створених умов.

Діти з комплексними дефектами – це діти, у яких первинний дефект пов'язаний не з одним, а низкою факторів.

ДЦП – пошкодження рухових систем головного мозку.

Життєдіяльність – повсякденна діяльність, здатність людського організму здійснювати діяльність у спосіб і в межах, звичайних для людини.

Загальна депресія – пригнічений стан, при якому все уявляється у похмурих кольорах.

Заїкання – порушення темпоритмічного аспекту мовлення, зумовлене судорожним станом м'язів мовного апарату.

Затримка психічного розвитку (ЗПР) – порушення нормального темпу психічного розвитку, при якому дитина, досягнувши шкільного віку, залишається в колі дошкільних, ігрових інтересів.

Зір – оптичне сприймання, яке здійснюється завдяки зоровому аналізатору.

Індивідуальний навчальний план – це документ, який містить детальну інформацію про дитину й освітні послуги, які вона має отримувати; містить перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин. У плані враховуються додаткові години на індивідуальні і групові заняття, курси за вибором, факультативи тощо.

Індивідуальна навчальна програма учня з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням – це документ, який розробляється на основі типових навчальних програм загальноосвітніх закладів освіти, у тому числі спеціальних, з відповідною їх адаптацією. Навчальна програма визначає зміст, систему знань, навичок і вмінь, які мають опанувати учні в освітньому процесі з кожного окремо взятого предмета, а також зміст розділів і тем.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти учням з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх школах з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що передбачає навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітнього закладу з обов'язковим фаховим психолого-педагогічним супроводом з метою забезпечення основного права на освіту й права навчатися за місцем проживання.

Інклюзивна школа – заклад освіти, який забезпечує інклюзивне навчання як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи й форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб учнів, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Інклюзія (inclusion (англ.) – залучення) – повне залучення дітей з відмінними здібностями в усі напрями шкільної освіти, які є доступними для інших учнів.

Інтеграція освітня – передбачає надання можливості учням з порушенням психофізичного розвитку навчатися у звичайних класах загальноосвітньої школи з метою опанування програми масової або спеціальної школи, надання їм необхідних освітніх послуг.

Катамнез – відомості, одержувані про хворого після закінчення лікування. Періодичний збір інформації про перебіг навчання, життя учнів, які перебували під спеціальним спостереженням.

Колобоми – дефекти тканини повік або оболонки очного яблука.

Компенсація (від лат. «compensation» – «відшкодування», «врівноваження») в загальнобіологічному трактуванні означає одну з форм пристосування організму до умов існування.

Корекція (від лат. «correction» – «поліпшення», «виправлення») – сукупність педагогічних та лікувальних засобів, спрямованих на виправлення недоліків розвитку дитини.

Короткозорість – один із видів рефракції ока, при якому промені, що йдуть від предметів, недостатньо заломлюються середовищами ока і з'єднуються попереду сітківки, на якій утворюється нечітке зображення.

Курикулум – навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти.

Логопедія – галузь наукової і практичної дефектології, яка займається вивченням, запобіганням і корекцією порушень мовлення.

Медична реабілітація – система лікувальних заходів, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених функцій організму інваліда, на виявлення та активізацію компенсаторних можливостей організму з метою забезпечення умов для повернення людини з особливими потребами до нормальної життєдіяльності.

Мікрофтальм – аномалія розвитку, що характеризується зменшенням розмірів одного або обох очей у різних ступенях вираженості.

Недієздатність – наслідок дефекту чи обмежена можливість конкретної людини, що перешкоджає чи обмежує виконання нею повної нормативної ролі, виходячи з вікових, статевих чи соціальних факторів.

Обмежена можливість – втрата здатності (внаслідок наявності дефекту) виконувати певну діяльність у межах того, що вважається нормою для людини.

Обмеження життєдіяльності – повна або часткова втрата людиною здатності чи можливості самообслуговування, самостійного пересування, спілкування, орієнтації, контролювання своєї поведінки внаслідок захворювання, травми або вроджених вад.

Олігофренопедагогіка – галузь спеціальної педагогіки, наука про виховання, навчання і шляхи корекції недоліків розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Отоларингологія – галузь медицини, що вивчає захворювання вуха, горла, носа.

Офтальмологія – галузь медицини, що вивчає захворювання зору.

Пізнооглухлі діти – діти, які втратили слух після того, як мовлення у них сформувалося, і тому збереглося тою чи іншою мірою.

Поліомієліт – гостре інфекційне захворювання центральної нервової системи, що вражає сіру речовину спинного мозку.

Портфоліо – це накопичувальна система оцінювання, що передбачає формування уміння учнів ставити цілі, планувати й організувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують їхній поступ в індивідуальному розвитку; активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок заради підвищення власної самооцінки.

Прогресуючі дефекти зору – поступове погіршення зорових функцій, пов'язане з перебігом патологічного процесу.

Професійна адаптація – система заходів, спрямованих на забезпечення успішного професійного становлення працюючої особи, формування в неї професійних якостей, установок, потреби активно і творчо працювати.

Психічний і психофізичний інфантілізм (від лат. «infantilis» – «дитячий») характерний тим, що дитина, яка перебуває на певному етапі розвитку, виявляє риси, притаманні дитині молодшого віку.

Психічний розвиток – становлення специфічних вищих людських психічних функцій у процесі життєдіяльності дитини.

Психічні відхилення у здоров'ї – тимчасові чи постійні захворювання у психічному розвитку людини (порушення мови, пошкодження мозку, порушення розумового розвитку, затримка психічного розвитку, психопатії).

Психолого-педагогічна реабілітація – система психологічних та педагогічних заходів, спрямованих на формування способів оволодіння знаннями, уміннями і навичками, надання психологічної допомоги, зокрема щодо формування самоутвердження і належної самооцінки інвалідом своїх можливостей, засвоєння правил суспільної поведінки шляхом здійснення системної навчально-виховної роботи.

Психолого-педагогічний супровід – системна діяльність практичного психолога й корекційного педагога, спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних та психотерапевтичних умов, що сприяють засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню людини з особливими потребами, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум.

Психопатія – патологія психічної діяльності, що характеризується передусім дисгармонією в емоційно-вольовій сфері та у сфері почуттів.

Реабілітація (від лат. «rehabilitatio» – «відновлення») – комплекс медичних, педагогічних, професійних заходів, які спрямовані на відновлення (чи компенсацію) порушених фізіологічних і психічних функцій організму і працездатності людей з інвалідністю, а також осіб, які постраждали під час соціальних потрясінь (природні лиха, війни та ін.).

Рельєфно-крапковий шрифт Брайля – шрифт, у якому кожна буква, цифра, розділові знаки передаються різними комбінаціями випуклих крапок, які сприймаються дотиком пальців руки до паперу.

Ринолалія – порушення тембру голосу та звуковимови, які зумовлені анатомо-фізіологічними дефектами мовного апарату (синоніми – гугнявість, палатолалія.) Проявляється в патологічній зміні тембру голосу та спотвореній звуковимові внаслідок порушення нормальної участі носової порожнини (носового резонатора) у голосотворенні.

Порушення інтелектуального розвитку – стійке, явно виражене зниження пізнавальної діяльності, що виникло на основі органічного ураження центральної нервової системи (головного мозку).

Синдром Дауна – одна з форм олігофренії, що спричиняється порушенням хромосомного набору.

Складні відхилення у здоров'ї поєднують фізичні та психічні відхилення (дитячий церебральний параліч тощо).

Слабочуючі (туговухі) діти – діти з частковою слуховою недостатністю з різним ступенем вираженості, яка є причиною порушення мовленнєвого розвитку.

Сліпоглухонімі діти – діти з повним або частковим ураженням функцій як зорового, так і слухового аналізаторів.

Сліпоглухота – це комбіноване порушення органів зору і слуху, при якому спостерігаються тяжкі розлади розвитку, зокрема комунікативних навичок.

Слух – здатність організму сприймати й диференціювати звукові коливання за допомогою слухового (або звукового) аналізатора.

Соматогенна астенія пов'язана із загальними соматичними захворюваннями організму (дизентерією, скарлатиною, туберкульозом).

Соціальна адаптація – пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, рольова пластичність поведінки, інтеграція особистості у соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії.

Стаціонарні дефекти зорового аналізатора – це вроджені його пороки.

Сурдопедагогіка – галузь спеціальної педагогіки, наука про виховання, навчання й освіту дітей із порушеннями слуху.

Тахилалія – патологічно пришвидшений темп мовлення (синонім – тахифразія).

Тифлопедагогіка – галузь спеціальної педагогіки, наука про виховання, навчання й освіту дітей із порушеннями зору.

Фізичні відхилення у здоров'ї – тимчасові чи постійні відхилення у розвитку або функціонуванні органів людини; хронічні травматичні захворювання; інфекційні захворювання.

Церебральна астенія – нервово-психічна слабкість, зумовлена захворюваннями мозку (інфекції, травми).

ДОДАТКИ

Індивідуальний навчальний план – складова курикулуму, за яким навчають дітей з особливими освітніми потребами. ІНП – це формальний документ, який містить детальну інформацію про дитину і послуги, які вона має отримувати. Він розробляється навчальною командою педагогів, фахівців та батьків.

- Індивідуалізоване планування дозволяє педагогам, батькам і фахівцям розробити комплексну програму роботи з дитиною.

- Індивідуалізоване планування допомагає педагогічному персоналу і батькам пристосувати середовище до потреб дитини.

- Індивідуалізоване планування об'єднує фахівців з метою надання послуг дитині та її родині.

- Індивідуалізоване планування дає змогу батькам навчитися захищати інтереси дитини і свої власні інтереси перед спеціалістами.

- Індивідуалізоване планування дає можливість чітко визначити, які послуги їм буде надавати кожен фахівець.

- Індивідуалізоване планування допомагає відслідковувати прогрес дитини.

ІНП уможливорює побудувати навчальний процес з врахуванням індивідуальних потреб кожної дитини і відповідно адаптувати середовище, ресурси тощо.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

(назва школи)

Дитина _____ Дата народження _____

Батьки або опікуни _____

Телефон _____ Адреса _____

Вид (и) порушень _____

Дата вступу до школи _____ Клас _____

Термін дії плану з _____ до _____

Присутні на зборах ІНП:

Учень	Дата	Дата
-------	------	------

Батько (мати)	Дата	Дата
---------------	------	------

Адміністратор школи	Дата	Дата
---------------------	------	------

Учитель	Дата	Дата
---------	------	------

Перелік спеціальних і додаткових видів послуг:

Вид послуг	Частота сеансів	Місце проведення	Дати сеансів
------------	-----------------	------------------	--------------

---

Я ЗГОДЕН зі змістом цього ІНП.

Я мав можливість брати участь у розробці цього плану.

Я одержав копію цього плану.

Я НЕ ЗГОДЕН зі змістом цього ІНП. Я не мав можливість брати участь у розробці цього плану.

Я одержав копію цього плану.

Підпис батька (матері) або опікуна	Дата
------------------------------------	------

Підпис батька (матері) або опікуна	Дата
------------------------------------	------

Індивідуальний навчальний план

Дитина: _____

Поточний рівень знань і вмінь дані ним

(На цій сторінці подаються відомості про навчальний рівень учня, одержані під час оцінювання та звичайних занять у класі; висновки щодо успіхів і відставання дитини у сферах соціального, емоційного, фізичного, інтелектуального та комунікативного розвитку).

Ім'я дитини _____

Довгострокова (річна) мета: _____

Короткострокові	Методи оцінювання	Дата і прогрес
	Зразки робіт Спостереження Контрольні листки Описи епізодів Тести на відповідність критеріям Стандартні тести	

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Зразок

Загальноосвітня школа _____ ступенів № _____

Календарно-тематичний план індивідуального навчання

з _____
вчителя ЗОШ _____ ст. № _____

(П.І.Б. вчителя)

1. Перевірено (підпис)

заст. директора навчального закладу (П.І.Б.)

2. Узгоджено з методичним кабінетом управління (відділу) освіти (підпис) (П.І.Б.)

3. Затверджено (підпис)

директор навчального закладу (П.І.Б.)

Структура календарно-тематичного плану

I розділ. Пояснювальна записка.

II розділ. Зведена підсумкова таблиця.

III розділ. Календарно-тематичний план.

Вимоги щодо оформлення пояснювальної записки

1. Прізвище, ім'я та по батькові учня, який перебуває на індивідуальному навчанні.

2. Діагноз учня.

3. Характеристика фізіологічного стану школяра.

4. Програма, яка використовується з навчального предмета, видавництво, рік видання.

5. Розклад годин.

6. Режим занять.

7. Завдання курсу щодо конкретного учня.

Навчальне видання

Ірина Садова

ОСНОВИ

ДЕФЕКТОЛОГІЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

**Редакційно-видавничий відділ
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

Головний редактор

Ірина Невмержицька

Редактор

Ольга Крупа

Технічний редактор

Наталя Кізима

Коректор

Оксана Бульбах

Здано до набору 27.12.2018 р. Підписано до друку 30.01.2019 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Наклад 100 прим.
Ум. друк. арк. 2,75. Зам. 7.

Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. (Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від 01.07.2016 р.) 82100, Дрогобич, вул. І. Франка, 24, к. 42, тел. 2 – 23 – 78.